

מדור חסידים הראשונים

סימן יב

פס"ד — או"ח סי' תמ"ג³

• ספק למי

א. כזית חמץ דגן שנתערב, במין מאכל אחר אם יש בתערובת טעם חמץ חייב לבערו מן התורה ואם לא ביערו עובר בב"י ובב"י ואעפ"י שיש בהתערובת יותר מכדי אכילת פרס ונמצא שבפרס מהתערובת לא אכל כזית

3) נעתק מעלים גפרדים, שנמסרו ע"י הר"ר חיים שי' ליבערמאן, ותודחנו נתונה לו בזה.
הפס"ד הם העתק ההלכות שבשו"ע אדה"ז סי' זה — בקיצור יותר ובכמה שינויי לשונות.
פס"ד אלו נכתבו בלי חילוק סעיפים, ונחלקו כאן — לפי חילוק הסעיפים שבשו"ע אדה"ז.
אף שלא עלה בידינו לזהות את הכותב, מ"מ נראה מהמחיקות שבכתה"י (שהן כולן לשיפור הלשון — ולא מחמת טעות בהעתקה), שהוא גוכת"י המחבר פס"ד אלו (ולא של מעתיק).

* * *

בעבר פרסמנו (חוב' ה' ע' י"ד) פס"ד לסי' זה, הקרובים בלשונם לשו"ע אדה"ז סי' זה — אלא שנכתבו כפי לשו"ע הב"י. ובתחלה דימינו לומר שהם מהדורא קמא של שו"ע אדה"ז סי' זה, אך לאח"ז (חוב' יו"ד ע' 8) שלל כ"ק אדמו"ר שליט"א סברא זו מכמה טעמים. כיון שהשערותנו היא, שכתה"י של פס"ד הנ"ל הנו של כ"ק הרה"ק מהרי"ל — אחי כ"ק אדה"ז (ראה שם ע' 9 ד"ה רובו, חוב' יב ע' מה), הרי עכצ"ל שהמהרי"ל ערך בזה פס"ד לסי' אלו — ע"ד חיבורו שארית יהודה על הלי מליחה — על יסוד שו"ע אדה"ז, בסידור אחר, ובשינויים קלים.
סוכ"ס הרבר עדיין מעורפל קצת וטעון בירור: לשם מה הוצרך המהרי"ל לערוך חיבור זה, בו בזמן שכבר נמצאים סי' אלו בשו"ע אדה"ז (אף שאפשר עדיין לא ה' נדפס אז), והם כמעט שים בלשונם לחיבור הנ"ל.
ועד"ו הוא בפס"ד שלפנינו. אך מ"מ שונים קצת פס"ד אלו, בזה שהם בקיצור יותר מאשר בשו"ע אדה"ז. ואף שהובאו כאן כל ההלכות שבשו"ע אדה"ז — באותו הלשון והסדר, מ"מ רגיל הוא לקצר את לשונו. ועיקר הקיצור הוא — במקום שאדה"ז מבאר את טעם ההלכה (בקיצור), משמיט כאן את טעמי ההלכות.

עא

חמץ והלכה למשה מסיני שכל ששהה באכילה כזית יותר מכדי אכילת פרס אינו חייב אעפ"כ עובר בב"י וב"י.

ב. ואם שכח ולא ביערו ונוכר בתוך הפסח חייב לבערו בברכה.

ג. ופחות מכזית ג"כ חייב לבערו בע"פ ואם שכח ולא ביערו ונוכר בתוך הפסח חייב לבערו בלא ברכה אם ביטל כל החמץ שיש לו. ואם עבר עליו הפסח ולא ביערו אסור באכילה ומותר בהנאה רק שיפדה את החמץ וישליכם את הדמי' לאיבוד. וכן הדין בתערובות חמץ הרבה שעבר עליו הפסח מותר בהנאה חוץ מדמי איסור שבו. ומותר למכור לנכרי חוץ מדמי איסור שבו. וכ"ז לאחר הפסח אבל בתוך הפסח אסור למכור שום תערובת חמץ.

ד. בד"א כשאין בהתערובת ס' כנגד החמץ אבל אם יש ס' כנגד החמץ מותר לאכלו אפי' בפסח⁴.

ה. אבל כשלא הי' ס' אסור להוסיף עליו עד ס' כדי לאכלו בפסח שמבטל איסור. ואע"פ שקוה"פ זמן היתר הוא אעפ"כ לאכלו בפסח אסור⁵ אבל לאכלו אחוה"פ מותר שמבטלו בשעת התירו ואוכלו בשעת היתר.

ו. בד"א בדבר שאין דרכו לערב בו חמץ אבל דבר שדרכו לערב בו חמץ כגון מורייט אפי' באלף לא בטל⁶ כיון שדרכו כן וחייב לבערו. ואם לא ביערו ועבר עליו הפסח אסור אפי' בהנאה א"כ יעשה כפי המבואר לעיל, ע"י פדיון.

ז. וכל זה בנתערב חמץ בעצמו. אבל אם לא נתערב ממשות החמץ עצמו אלא טעמו בלבד כיון תבשיל שנתבשל בו החמץ ויש טעם החמץ בהתבשיל מותר מה"ת לקיימו בפסח משום שנאמ' לא יראה⁷ אבל מד"ס אסור לקיימו אפי' להצניעו בחדר שאינו רגיל שם כל ימות השנה אעפ"כ

(4) „אם נבלל החמץ בהתערובת יפה יפה שלא נשאר בו חמץ משהו עומד בעינו בתוך התערובת“ (שו"ע אדה"ז).

(5) „כיון שהוא עושה כן כדי לאכלו בשעת איסורו דהיינו בתה"פ ה"ז כמבטל איסור“ (שו"ע אדה"ז).

(6) בתחלה כתב „אפי' יש בו ס' כנגד הלחם“, והעביר עליו קו למחיקה, ותיקן „אפי' באלף לא בטל“. ובשו"ע אדה"ז ס"ו „אע"פ שיש בו ס' כנגד הלחם... ואינו בטל במורייט אפי' באלף“. ועד"ז בכ"מ לקמן. כי דעתו הי' לקצר יותר את לשון אדה"ז — כנ"ל הערה 3 בסופו.

(7) „וטעם חמץ זה המובלע בתבשיל אינו נראה לך“ (שו"ע אדה"ז).

יגדיל תורה

עג

אסור כי שמא ישכח על איסור חמץ וילך לשם ויאכלנו. ואם שכח ולא ביערו בע"פ ונוזר בתוך הפסח חייב לבערו בלא ברכה. ואם עבר עליו הפסח ולא ביערו מותר בהנאה. ואם יש הפסד מרובה מותר אף באכילה. ואף אם ⁸ נאסר אותו בהנאה אין כ"כ הפסד מרובה יש לאוסרו אף בהנאה אם לא ע"י פדיון שימכרנו לא"י חוץ מדמי טעם חמץ שבו.

ח. וכ"ז כתבשיל שקיבל טעם החמץ עצמו אבל תבשיל שנתבשל בקדרה שנתבשל בו חמץ מותר להשהותו עד אחר הפסח.

ט. י"ש הנעשה מתבואה חמוצה שקורין מאל"ץ וכן י"ש הנעשה משמרי שכר הרי הוא חמץ בעצמו לפיכך השותה ממנו כזית חייב אע"פ שאין בכזית הזה כזית חמץ אע"כ כיון שבהשכר הי' בו כזית חמץ בכדי אכ"פ נעשה כולו חמץ. ע"כ גם הי"ש הנעשה משמרי השכר נעשה כולו חמץ והשותה ממנו כזית חייב. וצריך ⁹ לבערו ואם לא ביערו אסור אפי' בהנאה. וי"א כיון שהי"ש חזק שא"א לשתות פרס בב"א א"כ אינו שותה כזית חמץ בכדי אכילת פרס ולא נעשה כולו חמץ ¹⁰. ע"כ בהפסד גדול מאד מותר בהנאה למוכרו לעכו"ם בענין שלא יחזור עכו"ם וימכרנו לישראל.

י"ד. וכן י"ש שהעמידו בשמרי שכר או גבינה שהעמידו בשכר או בחומץ אע"פ שיש ביי"ש ס' כנגד המעמידו חייב לבערו ואם לא ביערו אסור אפי' בהנאה. וכן מי דבש שהעמידוהו בשמרי שכר ובשמרי מי הדבש הא' העמיד מי דבש ב' וכן בשמרי הב' העמיד מי דבש ג' וכן כמה פעמי' אסור אפי' בהנאה ואין פדיון מועיל. וי"ח ואומרים שפדיון מועיל כגון למוכרו לעכו"ם חוץ מדמי איסור. וי"א שמי דבש הד' שהעמידוהו בשמרי המי דבש הג' מותר אם יש הפ"מ אפי' בפסח.

(8) בתחלה כתב „ואם אף אם“, ותיקן כלפנינו, וכנראה צ"ל כבתחלה. וכשו"ע אדה"ז „ואם אין בו הפ"מ אף אם“.

(9) מכאן ואילך (עד סוף הסעיף), הוא מהגהת המהר"ל שבשו"ע אדה"ז.

(10) טעם זה לא מהני להתירו כלל, דהא נת"ל דכל שהוא נותן טעם, אפי' בפחות מכזית בכא"פ, אסור בהנאה אחה"פ (אם לא ע"י פדיון וכיו"ב). ובהגהת מהר"ל מחיר מטעם ד, אין החמץ נותן טעם בתערובת, ואין נותנין בו את החמץ אלא לקיוהא בעלמא. היעשה הראשונה בחדי לא ס"ל ה"ט דיי"ש הוי קיוהא בעלמא, כדהוכיח בפס"ד צ"צ ח"ג ט, ד. וא"כ הו"ל לפרש גם כאן בדברי המחיר, דס"ל דיי"ש הוי קיוהא בעלמא.

ובאמת בתחלה כתב „וי"א... אם א"א לאכול ולשתות הפרס בב"א ואין נותנין בו החמץ אלא לקיוהא בעלמא אין צריך לבערו ואם עבר עליו הפסח מותר בהנאה“. אלא שלאח"ז העביר עליו הקו למחיקה, ותיקנו בלשון קצרה יותר ככפנים.

יגדיל תורה

עד

- יא. וכ"ז בשלא נתערב דבר אחר עם שמרי השכר. אבל אם נתערב דבר א' מותר דזה וזה גורם מותר.
- יב. חמץ שנתחמץ ועבר עליו הפסח אסור אפי' בהנאה¹¹ ואין פדין מועיל. וי"ח הפדין מועיל.
- יג. חמץ קמח שנתערב עם קמח של פסח חייב לבער ואם לא ביער קודם הפסח ונזכר בתוך הפסח חייב לבערו בלא ברכה ואם עבר עליהם הפסח מותרין אפי' באכילה. עד לאחר הפסח¹².
- יד. חטים שנפלו עליהם מים ונתערבו בחטים אחרים לפ"ד האומרים דבכל יבש ביבש שנתערבו ברוב מותר לאוכלם בב"א א"כ מותר להשהותם עד לאחה"פ.
- טו. אבל לפ"ד האומרים דבכל יבש ביבש אסור לאוכלם בב"א כ"א בזה אחר זה אסור להשהותם עד אחר הפסח שאיסור השהייה דומה לאיסור אכילה בב"א.
- טז. וקודם הפסח מותר לטחון כל החטים ולאפות מצות קודם הפסח ולאוכלם בפסח. ואם אין בהכשרין ס' כנגד החמוצין מותר להוסיף עד ס' ואין זה כמבטל איסור כיון שהי' רוב נתהפך להיות היתר גמור.
- יז. ואם אין לו עוד חטים ישער באומד כמה חטים הי' מהחמוצים וימכור אותם לא"י קודם¹³ או לישראל אחר ויהי' מותרין להשהות את כל התערובות עד אחר הפסח כי איסור השהייה דומה לאיסור אכילה בב"א ואכילה בב"א נאסר לא' אבל לב' מותר.
- יח. וי"ח ואומרי' אפי' מכר כל התערובת לא"י ושייר משהו אסור לאוכלו בפסח ואסור להשהותם לאחר הפסח. ואם שכח ולא ביערו קודם הפסח ונזכר בתוך הפסח חייב לבערו בתוך הפסח.
- יט. וכ"ז שאמרנו שמותר להוסיף עד ס' או אם אין לו עוד חטים ישער באומד כו' בד"א כשהי' רוב והוא רוצה להוסיף עד ס' כדי לאכלו

(11) „אע"פ שיש בו ס' כנגד השמרים... שכל דבר המחמץ אפי' באלף לא בטל" (שו"ע אדה"ז).

(12) תיבות אלו מיותרות. ובתחלה כתב „אסור להשהותם עד לאחר הפסח", ולאח"ז העביר הקו על התיבות „אסור להשהותם", וכתב במקומו „חייב לבער... אפי' באכילה", והוצרך להעביר הקו גם על תיבות „עד לאחר הפסח".

(13) צ"ל: קה"פ.

בפסח אבל אם לא הי' רוב אסור להשהותם ואסור לבטלו מפני שמבטל איסור כידים ואם עבר והשהה אותם עד אחר הפסח אסורין אפי' בהנאה אא"כ לא יהנה מהאיסור דהיינו שימכרם לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו ובענין שלא יחזור העכו"ם וימכור לישראל כפי המבואר בי"ד סי' קי"ב.

כ. ואינו אסור מה"ת אלא חמץ גמור אבל בחמץ נוקשה דהיינו מעיסה שלא החמיצה ואינו ראוי לאכילה מותר מה"ת אפי' באכילה ומ"מ מד"ס חייב לבערו בע"פ ואם נזכר בתוך הפסח חייב לבערו בתה"פ ואם עבר עליו הפסח מותר בהנאה.

סימן יג

שו"ב שקיבל בכתב שלא ישחוט

• הרה"ג ר' יוסף ראזין

הגאון מראנאצאו¹⁴

יום ב' ר"ח מח"ש תרס"א.

להרב החו"ב וכו' כמהור"ר חנוך הענך נ"י. רב דקאבילניק¹⁵.

ע"ד האיסור¹⁶. אם אנשי העיר רוצים בשו"ב אחר אין האיסור כלום

14 נעתק מבוך מס. 644 שבספריה כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהי' בבעלותו של הר"ר דוד בכרך שו"ב בסינסינעטי (אדותו מוסבת התשובה שלפנינו).

רוב הבוך כולל דרושי האדמו"ר מוהרחש"ז מלאדי (בין השנים תר"ל-ה). בתחלתו נכרך ספרו לקוטי דב"ש [= דוד בכרך שו"ב] — שו"ת בדיני שו"ב. ובסופו העתק כמה תשובות אדות כתב שנתן הר"ד הנ"ל לרבו שלימדו אומנות הזביחה, שבלי רשותו לא ישחוט במקומו (דכתנאי זה נתן לו רבו הדעה על אומנות הזביחה). ולאח"ז עוד כמה שו"ת בענינים שונים. 15 בחשובת הר"ר חנוך הענך בנד"ו, חותם: „חנוך הענך שימאנאוריץ, חתן הגאון ר' משה קריינעס בעהמ"ח שו"ת אהל משה ושו"ת נחל משה, מ"ץ דק"ק ווילנא ז"ל, חופ"ק קאבילניק".

16 ז"ל כתב האיסור (נעתק מחשובת הרח"ה הנ"ל): „ח"י תעיד עלי איך שאקבל כתב תעודה על אומנות השו"ב מהשו"ב המופ' רבי ומורי מורינר ר' משה ליב טאלימן, שאין לי רשות להשיג גבולו חו"ש לקום ולעמוד בפה על משמרת שו"ב זולת רשותו ונגד רצונו חו"ש. ועל זה קבלתי עלי ברעת שלמה ובנפש חפצה ובביטול מדעות, יחל כח חומר כתב הנ"ל עלי בכל תוקף ועז מיום שאקבל תעודתי לעולם. ובאם חו"ש אעבור על כתב זה שחיתתי חתי אסורה איסור עולמית. ולראי' באחי עה"ח היום יום ג' לסדר במדבר כ"ז ימים לחדש אייר שנת תרנ"ה. נאום דוד במה"ה יהודה ליב חנוך הענך בכרך".

הר"ד בא לסינסינעטי מרוסיא, שם למד אצל „ר' ליב ב"ר אהרן המכונה ארקעס ...